

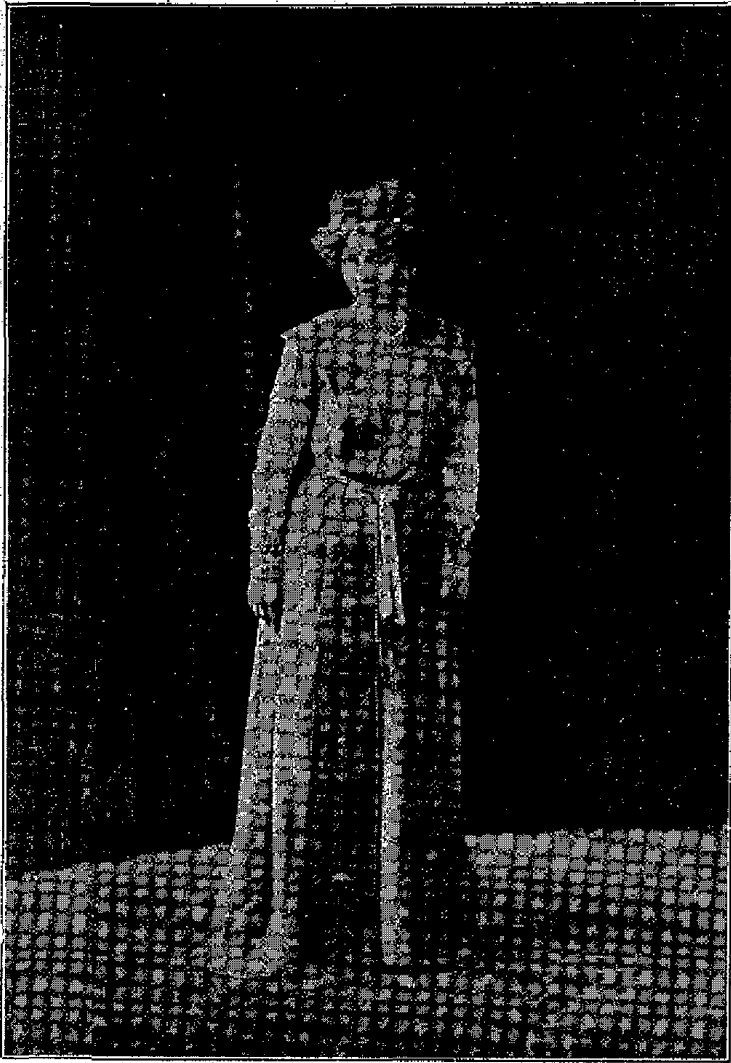
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ: Οἱ Ἰσαύροι δράμα εἰς πράξεις πέντε, ὑπὸ Κλέωνος Ρ. Ραγκαβῆ.

Δὲν θέλω νὰ πιστεύσω, ὅτι ἡ σφοδρὰ ἐκείνη ἐπίθεσις κατὰ τῶν «Ἰσαύρων» καὶ τοῦ συγγραφέως τῶν, ἀπὸ τὰς παραμονὰς ἀκόμη τῆς παραστάσεως, εἶχε τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἠθέλησαν νὰ τῆς ἀποδώσουν οἱ ἀναγαγόντες ἀπλὴν ὑπερβολὴν δημοσιογραφικοῦ ζήλου εἰς περὶ τὴν κοινωνικοῦ καὶ φιλολογικοῦ σκανδά-

λου. Τὸ ἀληθὲς εἶνε, ὅτι ἡ ἑφημερίς, ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὴν σταυροφορίαν, διάκειται ἀνέκαθεν φιλικώτατα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου, καὶ ὅτι ἡ κακὴ αὐτὴ σύμπτωσις ἤμποροῦσε νὰ δικαιολογήσῃ κάθε ὑπόθεσιν καὶ κάθε κακεντρέχειαν. Λέγω «σύμπτωσις», διότι τὸ νὰ ὑποθέσω, ὅτι ὁ κ. Κακλαμάνος συνώμοσεν, ὡς ἐπιθυροῦντο, μετὰ τοῦ φίλου του κ. Στεφάνου, νὰ μαυρῶσιν τὴν φιλολογικὴν ὑπόληψιν τοῦ κ. Ραγκαβῆ καὶ νὰ γελοιοποιήσιν ἐκ προοιμίων ἔργον, διὰ τὴν παράστασιν τοῦ ὁποίου ὁ δεύτερος εἶχεν ἐξοδεύσῃ ἑξήντα χιλιάδας δραχμῶν, μόνον ἐπὶ τῇ ὑπονοίᾳ, ὅτι κατόπιν ἐνὸς δυσαρέστου θριάμβου, ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ἰσαύρων» ἠδύνατο νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν διευθύνοντα Γραμματέα, γινόμενος αὐτὸς διευθυντὴς τοῦ Β. Θεάτρου, — τοῦτο μοῦ φαίνεται τόσον τερατώδες, ὥστε δὲν θὰ τὸ ἐπίστευα, καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ἔβλεπα. Ἄλλως τε γνωρίζω καλά, ὅτι τὸ φιλολογικὸν milieu τοῦ κ. Κακλαμάνου, οἱ σοφοὶ ἄνδρες μετὰ τῶν ὁποίων ἀναστρέφεται καθημερινῶς, ἐχθρεύονται κατ' ἐξοχὴν τὸν κ. Ραγκαβῆν, καὶ ὡς φιλόλογον, ἴσως δὲ καὶ ὡς διπλωμάτην, καὶ ὑποθέτω ὅτι μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς συναναστροφῆς αὐτῆς, ὁ κ. Κακλαμάνος ἐκουρδίσθη ἀκούσιως τοῦ κ' ἐπεχείρησε τὴν ἐξόντωσιν, χωρὶς καὶ συλλογισθῆναι τὸν κ. Στεφάνου, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τί θὰ ἔλεγεν ὁ κόσμος, — ὁ χρηστὸς δὲν ὑποθέτει ποτὲ ὅτι θάμψισθη τῆς ἡ χρηστότητος του, — μὲ πλήρη τὴν πεποίθησιν ὅτι πράττει ἔργον ὅπως αὐτόβουλον, καὶ δίκαιον, καὶ θεάρεστον.

Ὅπως ἂν ᾖ, ὁ κ. Ραγκαβῆς ἠδικήθη φοβερά. Δὲν συνειθίζομεν, βλέπετε, νὰ δικάζωμεν καὶ νὰ καταδικάζωμεν τὰ ἔργα ἐρήμην, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον νὰ αναφερόμεθα εἰς τὰς κρίσεις τῶν Λασσανείων Ἀγώνων, τὴν παραμονὴν ἀκριβῶς, κατὰ τὴν ὁποίαν μία ἀπόφασις ἀκαδημαϊκὴ πρόκειται νὰ ἐφεσιβληθῇ πρὸ τοῦ μεγάλου κοινοῦ. Ἀπεναντίας, τὴν ἀπόρριψιν εἰς τὸν Λασσανεῖον τὴν θεωροῦμεν ἀνέκαθεν καὶ κατ' ἀρχὴν ὡς σύστασιν ὑπὲρ τοῦ ἀπορριφθέντος, οὔτε λαμβάνομεν συνήθως ὡς ἐπιχείρημα κατὰ τῆς ἀξίας ἐνὸς ὀπίμου δραματι-



ΟΙ «ΙΣΑΥΡΟΙ»

ΘΕΑΤΡΟΝ ΔΙΣ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

κοῦ ἔργου, τὸν πρόλογον ἑνὸς πρωτολείου ἢ ἀποσπάσματα ἐκ μιᾶς λυρικῆς συλλογῆς. Ἡ ἀδικία ἦτο τόσον μεγάλη καὶ τόσον προφανής, — εὐτυχῶς, — ὥστε ἐπέφερε τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα: Ἐκίνησεν ὑπὲρ τοῦ κ. Ραγκαβῆ τὴν συμπάθειαν κ' ἐκείνων ἀκόμη, οἱ ὅποιοι, ἀκολουθοῦντες ἄλλους φιλολογικοὺς δρόμους, ἐσέβοντο ἀλλὰ χωρὶς νὰ θαυμάζουν τὸν ποιητὴν τῶν «Ἀλγῶν» προπάντων ὅμως ἐκίνησε τὴν συμπάθειαν τοῦ μεγάλου κοινού, τὸ ὅποιον δὲν εἰξεύρει φιλολογικὰς Σχολάς, δὲν εἰξεύρει φιλολογικὰ μίση, ἀλλὰ μόνον ὀνόματα, μεγάλα, σεβαστά, ἔντιμα, ἔνδοξα ἂν θέλετε, ὡς τὸ τοῦ κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ. Καὶ εἰς τὴν ἐνστιγματικὴν αὐτὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἀποπείρας γελοιοποιήσεως τοιοῦτου ὀνόματος, ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ὁ ἀναμφισβήτητος, ὁ πραγματικὸς θριάμβος τῶν «Ἰσαύρων» ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Β. Θεάτρου.

Ἦμην κ' ἐγὼ μεταξύ τῶν πολυπληθῶν συντελεστῶν τοῦ θριάμβου τούτου. Μοῦ ἤρεσε τὸ ἔργον ὅπως εἰς ὅλους, τὸ ἐχειροκρότησα θερμῶς ὅπως ὅλοι, καὶ σήμερον θεωρῶ καθήκόν μου ὑπέρτατον νὰ φανερώσω καὶ νὰ αἰτιολογήσω τὴν ἐντύπωσίν μου. Ἄν πρὸ τῆς παραστάσεως μοῦ ἔλεγαν: «Θὰ ἰδῆς ἐν ἀπὸ τὰ ὑψητεέστερα τολμήματα τῆς ἀνθρωπίνης φαντασίας», μετὰ τὴν παράστασιν θὰ ἔλεγα: «Ἦχι, δὲν εἶνε». Ἄν μοῦ ἔλεγαν: «Θὰ ἰδῆς τὸ πρότυπον τοῦ ἱστορικοῦ δράματος, τὸ τέλειον ἔργον, εἰς τὸ ὅποιον, μετὰ τὴν πνοὴν ποιητοῦ καὶ μετὰ τὴν μελέτην σοφῶν ἀναξῆ ὀλόκληρος ἐποχῆ, τόσον θαυμασίως, ὥστε νὰ νομίζης ὅτι καὶ σύ, ὁ θεατής, εἶσαι σύγχρονος τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Εἰρήνης», θὰ ἔλεγα: «Ἦχι, δὲν εἶνε». Ἄν μοῦ ἔλεγαν: «Θὰ ἰδῆς τὸ κατ' ἐξοχὴν σκηνικὸν ἔργον, τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ μέρη συμπίπτουν εἰς κέντρον, τοῦ ὁποίου ὅλαί αἱ σκηναὶ συνδέονται εἰς ζῶντα ὄργανισμὸν, ἐμφυχωμένον ἀπὸ τὴν διήκουσαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἰδέαν, ὄργανισμὸν θαυμάσιον, ἀπὸ τὸν ὅποιον τίποτε δὲν εἰμπορεῖς νὰ φαιρέσης, — καὶ ὅλ' αὐτὰ εἰς γλῶσσαν ἐξόχως ἁρμονικὴν καὶ ζωγραφικὴν, τὴν ὁποίαν ἐννοεῖς λαμπρά, αἰσθάνεσαι λαμπρότερα, καὶ ἡ ὁποία ζήτημα», θὰ ἔλεγα: «Ἦχι, δὲν εἶνε».

Ἄλλ' ἀφοῦ μοῦ ἔλεγαν καθημερινῶς, ὅτι τὸ ἔργον εἶνε γελοῖον καὶ παιδαριῶδες ὅτι ἡ ἐποχῆ εἶνε ἀμελέτητος, παραμορφωμένη, ἀθαιρέσιᾳ πλήρης ἀναχρονισμῶν, ὅσον δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε εἰς ποιητὴν ὅτι τὸ δράμα εἶνε ἀσύνδετον, ὅτι αἱ σκηναὶ τοῦ κρέμονται εἰς τὸν ἀέρα, ὅτι πουθενὰ δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὰ διαγραφὴ χαρακτῆρος, ὅτι ἡ γλῶσσά του εἶνε τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τῆς ἀκαταληψίας, ὅτι τὰ πάντα εἰς τοὺς «Ἰσαύρους» εἶνε κωμικὰ καὶ παράλογα, — ἐπὶ γὰρ εἰς τὸ θέατρον μετὰ αὐτὴν τὴν προκατάληψιν, ἐπὶ γὰρ σχεδὸν μετὰ τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἰδῶ ἐν ἐξάμβλωμα μεγαλοπρεπὲς καὶ χρυσοστόλιστον, καὶ ἀντὶ τούτου τί εἶδα; Ὅτι εἶδεν ὅλος ὁ κόσμος: Μίαν ὡραίαν παράστασιν, ἡ ὁποία ἀπέδειξε, διὰ μυριστὴν φορᾶν,

ὅτι ἡ ἀλήθεια εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὸ μέσον. Ἐνα δράμα βυζαντινὸν πλήρες, με ἀρχὴν, με μέσην καὶ με τέλος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνδρὸς ἀμειβεται ἢ ἀρετῇ, τιμῶρεται ὅμως ἢ κακία, καὶ τὸ ὁποῖον, κατὰ βάθος καὶ κατ' οὐσίαν, δὲν εἶνε οὔτε πολὺ ἀνώτερον ἀλλ' οὔτε καὶ πολὺ κατώτερον ἀπὸ τὰ κατὰ συνθήκην ἱστορικά, ἔθνικα, καὶ θεαματικά δράματα, καὶ τῶν ἰδικῶν μας καὶ τῶν ξένων, ποῦ τοὺς ἐπαινοῦμεν καὶ τοὺς θαυμάζομεν. Ἡ Εἰρήνη, ὁ Κωνσταντῖνος, ἡ Θεοδότη, τὰ κυριώτερα πρόσωπα, — ὡς χαρακτῆρες διαγράφονται πολὺ καθαρά, τολμῶ δὲ νὰ εἶπω, ὅτι ἡ φυσιογνωμία τοῦ Σεραντάπηχου, ἀνδρὸς εἶνε ἀκριβῶς ἡ ἱστορική, εἶνε ὅμως ζωηροτάτη ὡς ποιητικὴ δημιουργία καὶ σχεδὸν ἔκτυπος. Τὸ δράμα, μολονότι δὲν ἔχει τὴν λαβυρινθώδη πλοκὴν τῶν νεωτέρων δραμάτων, κινεῖ καὶ διατηρεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατοῦ, μεταξὺ δὲ τῶν ὡραίων καὶ μεγαλοπρεπῶν σκηνῶν του, ἔχει μίαν ἐξόχως τραγικὴν, — τῆς τυφλώσεως τοῦ Κωνσταντίνου, ὅταν ἐξώθεν τῆς θύρας ἀκούει τὰς κραυγὰς τοῦ μαρτυρίου ἢ σύζυγός του Θεοδότη, ἔχει δὲ καὶ μίαν ἄλλην ἐξόχως χαρακτηριστικὴν, τὴν σκηνὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ αὐτοκράτειρα ὑπογράφει τὴν κατάδικον τοῦ υἱοῦ της. Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ἐπίκλησις πρὸς τὴν Κορίνθου, ἠμποροῦσε νὰ λείπη ἀλλ' ὁμολογῶ ἐπίσης ὅτι τὸ ἔργον ἐν γένει μοῦ ἐφάνη ἄρτιον, καὶ μοῦ ἔδωκεν ὅλην τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν θὰ ἐπερίμενα ἀπὸ σελίδα βυζαντινῆς ἱστορίας, δραματοποιημένην ἀνθρωπινὰ καὶ σκηνοθετημένην τελείως. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ εἰδώλου τῆς Ἰσιδος εἰς τὸ ἁγιαστήριον μάγου τοῦ Ζ' αἰῶνος δὲν μοῦ ἐφάνη ἐγκληματικὸς ἀναχρονισμὸς, οὔτε μεγαλύτερα τοῦ δέοντος ποιητικὴ ἄδεια ὁ θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου, ἐνῶ γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι καὶ μετὰ τὴν τύφλωσιν του ἔζησε πολὺν καιρὸν ὡς μοναχός.

Ἴσως εἶμαι πολὺ ὀλιγαρκής· ἀλλὰ διατί εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἔπρεπε νὰ φανῶ. *πλεονέκτης*; Διατί νὰ μὴ μοῦ ἀρέσῃ τὸ δράμα καὶ διατί νὰ μὴ τὸ χειραφετήσω; Διότι ὁ συγγραφεὺς του εἶνε πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Βερολῖνον; Διότι κατάγεται ἴσως ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας, τῶν ὁποίων ἐκτραγωδεῖ τὰς τύχας; Διότι εἶνε ὁ γλυκύτερος, ὁ ἀβρότερος, ὁ εὐγενέστερος τῶν ἀνθρώπων; Ἡ διότι μεταχειρίζεται τὴν ὑπερκαθαρεύουσαν καὶ πιστεύει ἀκραδάντως εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς ἀρχαίας;

Μειδιῶ χωρὶς νὰ ἀπαντήσω εἰς τὰς πρώτας

ἑρωτήσεις, ἀλλ' εἰς τὴν τελευταίαν σοβαρεύομαι. Λέγουν ὅτι κατ' ἀρχὴν ποιητικὸν ἔργον ἀξίας δὲν εἴμπορεῖ νὰ γραφῆ παρὰ εἰς γλώσσαν ζωντανήν. Κ' ἐγὼ ἀπαντῶ, ὅτι κατ' ἀρχὴν ἐκτιμῶ τὴν ἀξίαν ἑνὸς ἔργου ἀνεξαρτήτως τῆς γλώσσης. Ἄν διαφέρῃ κατὰ τὴν καλαισθησίαν ἢ γλώσσαν τοῦ κ. Βερναρδάκη ἀπὸ τὴν γλώσσαν τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ἢ μέθοδος, ἢ ὄρχη καὶ ἡ ἰδέα δὲν εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην; Διατί λοιπὸν νὰ θεοποιήσω τὸν «ἐρημίτην» τῆς Μυτιλήνης, καὶ νὰ ταρταρώσω τὸν *mondaïn* τοῦ Βερολίνου, ἀνδρὸς πρόκειται νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς γνώμων ἢ γλώσσα; Εἰς τὸ δράμα τοῦ κ. Ραγκαβῆ ἐπαναλαμβάνονται συχνὰ πέντε - δέκα σχολαστικισμοὶ ἀνυπόφοροι. Ἀλλὰ μήπως καὶ εἰς τὰ ἔργα πολλῶν δημοτικιστῶν, οἱ σχολαστικισμοὶ δὲν εἶνε ἰσάριθμοι καὶ ἰσοδύναμοι; Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ *φιλῶ* (ἀντὶ ἀγαπῶ) καὶ τοῦ *φραριστῶ* (ἀντὶ εὐχαριστῶ) εἶνε ὅτι τὸ πρῶτον ἐλέγετο πρὸ χιλίων ἐτῶν, ἐνῶ τὸ δεύτερον θὰ λέγεται ἴσως μετὰ διακόσια. Σήμερον ὅμως καὶ τὰ δύο μᾶς κάμνουν τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν. Εἶνε ὑπερβολαί, προερχόμενα ἀπὸ μίαν ἀρχὴν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐσφαλμένην. Δὲν εἴμπορῶ ὅμως νὰ ἐννοήσω τί σημασίαν εἴμποροῦν νὰ ἔχουν εἰς τὴν ἀξίαν ἑνὸς ἔργου καὶ εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ζωῆς δικαιώματα ἑνὸς ἀνθρώπου!

Δύο λέξεις θαυμασμοῦ τῶρα διὰ τὰς σκηνογραφίας καὶ τοὺς ἱματισμοὺς τῶν «Ἰσαύρων», διὰ τὴν ὅλην σκηνακὴν ἐντέλειαν τῆς παραστάσεως καὶ διὰ τὴν εὐσυνείδητον μελέτην τῶν ἠθοποιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων προπάντων ὁ κ. Μέγγουλας εἴμπορεῖ νὰ καυχᾶται ὅτι διέπλασεν ἕνα ἰδιότυπον Σεραντάπηχον, πολὺ ἀνώτερον τῶν προσδοκιῶν καὶ τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ κοινοῦ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ